

Komvux 50 år

Dåtid, nutid och framtid stod på programmet när Komvux firade 50 år med konferens i Stockholm i oktober. Bland talarna fanns bland andra pedagogiknestorn Kenneth Abrahamsson, Skolverkets Anna Westerholm och regeringens Komvux-utredare Roger Mörtvik. Runt 300 personer hade tackat ja till inbjudan och infunnit sig på Stockholm Waterfront Congress Centre. På programmet stod sju föredrag och samtal, några med fokus på de 50 år som gått, några med fokus på nuläget och slutligen ett par som fokuserade på Komvux framtid.

Arrangörer var Skolverket, Sveriges kommuner och landsting och Vuxenutbildning i Samverkan.

Tema Tillbakablick – Hur såg Komvux ut? Vilka studerade? Vad fanns det för utmaningar?

Mats Söderberg och Kenneth Abrahamsson

Först ut var ett samtal mellan två veteraner inom vuxenutbildningsområdet – Mats Söderberg, tidigare utredare för gymnasieskola och vuxenutbildning på SKL och Kenneth Abrahamsson, seniorkonsult och docent i pedagogik med fokus på livslångt lärande.

Temat för samtalet var *Vuxenutbildningens utveckling genom åren*, och det blev en lättsam och humoristisk dialog som samtidigt klargjorde det faktum att Komvux tillblivelse och utveckling under 70- och 80-talet knappast saknade motsättningar eller stridigheter.

– Det fanns en stor begåvningsreserv och frågan man ställde sig på 60-talet var om inte fler av dem kunde gå vidare till gymnasium och högskola. Men när Komvux kom till så gillades det inte av alla, det var inte precis någon hallelujastämning. Folkbildningen undrade: Vad gör ni här? Ska ni ta våra deltagare? sa Kenneth Abrahamsson.

Under ett antal år handlade debatten om gränsen mellan Komvux och folkbildning. Boken *Striden om Vuxenutbildningen 1967-1970* av Inge Johansson nämndes som en bra illustration av motsättningarna som av Kenneth Abrahamsson beskrevs som ”ett inbördeskrig inom vuxenutbildningen”.

Samtalet gick sedan vidare för att handla om den pedagogik som kom att prägla den tidiga vuxenutbildningen i Sverige.

– Till en början var det svårt att få det vuxenpedagogiska perspektivet accepterat av departement, Skolöverstyrelsen och andra. Sen kom forskningen igång och en diskussion om vuxenpedagogiken, att det krävdes ett annat synsätt, att det var en så mycket mer heterogen grupp. Och inom Komvux tog man fram en läroplan, Lvux 82, och med den stärktes också Komvux identitet, sa Kenneth Abrahamsson.

Även LO och TCO fanns med och formade Komvux. Till en början var målsättningarna mer servicepolitiska – åt dem som har skall vara givet, som Kenneth Abrahamsson uttryckte saken – men fackförbunden tryckte på och gav Komvux en mer fördelningspolitisk profil.

Under 80-talet reformerades Komvux igen som en följd av att utbildningssystemet utvecklades och att fler fick längre skolgång. 70-talets reformer var i hög utsträckning utformade för att tillgodose behoven hos alla de som endast hade folkskola i botten. Nu ändrades förutsättningarna. Samtidigt tilltog migrationen vilket bidrog till att spridningen av kompetens bland deltagarna ökade.

Under det tidiga 90-talet var vuxenutbildning inte något högprioriterat politiskt område. Sedan kom Kunskapslyftet och med det en rejäl satsning och runt 100 000 nya utbildningsplatser för att ge fler människor gymnasiekompetens.

– Det handlade om att lyfta landet ur en djup svacka. Sverige genomgick en strukturell omvandling

där många enkla industrijobb försvann och arbetskraftens kompetens räckte inte till. Särskilt inte på industrisidan. Kunskapslyftet innebar att staten skulle stå för ramar och finansiering och varje kommun skulle ta fram en egen strategi. Det här krävde ju ett stort lokalt engagemang och jag måste säga att jag blev eld och lågor eftersom man bestämde sig för att utnyttja den lokala kreativitet som fanns och inte bara se kommunerna som utförare, sa Mats Söderberg.

Reformen öppnade för fler privata utbildningsföretag och breddade formerna för hur lärande kan se ut. Varje kommun tog fram sin egen strategi, men sammantaget skapades ändå någon sorts fungerande helhet och en likvärdighet, menade Mats Söderberg.

Yrkesvux var nästa stora vuxenutbildningsreform vars syfte är att svara upp mot marknadens efterfrågan på yrkesutbildad personal. Beslutet fattades 2009 och tajningen kunde knappast varit sämre. Finanskrisen och lågkonjunkturen som följde gav många den felaktiga föreställningen att yrkesvux var ett lågkonjunkturinstrument. Men ekonomin vände snart uppåt igen och behovet växte därmed på nytt.

Ett antal tidningsrubriker lyftes fram av Söderberg och Abrahamsson, som illustrationer över debatten om Komvux. ”Kommer Komvux dö långsamt eller knall och fall?” och ”Den ljusnande framtid är vår” är två rubriker som tydligt visar den åsiktsbredd som alltid präglade debatten. De båda vuxenutbildningsveteranerna var dock ense om att det finns mycket att vara stolt över med Komvux och den svenska vuxenutbildningen.

– Det är jätteroligt att höra vilken status vi faktiskt har i Bryssel. Kommissionen är väl insatt i det svenska systemet, med tydlig ansvarsfördelning och stort utrymme för den lokala nivån att utvecklas. Det är en hållning som jag hoppas att vi kan vidmakthålla, att kommunerna inte bara är utförare utan också strateger, menade Mats Söderberg.

Vuxenutbildningen före Komvux

Camilla Egerlid

Vuxenutbildningen före Komvux var rubriken på Camilla Egerlids föredrag. Hon är verksamhetschef för Komvux på Hermods och tog sin utgångspunkt i sin egen familjehistoria då både hennes farfar och pappa var ingenjörsutbildade på just Hermods. Hermods grundades 1898 av entreprenören Hans Hermod.

– Han hade en vision om att utbildning skulle vara tillgänglig för alla. Han hoppade själv av skolan och drog ut i världen, men återvände till Malmö där han startade ett språk- och handelsinstitut. Korrespondenskurser var från början den bärande idén och den allra första kursen handlade om dubbel bokföring, berättade Camilla Egerlid.

Hermods grundkoncept var redan från början att alla skulle få tillgång till bildning, oavsett om man bodde i stan eller på landsbygden eller om man var man eller kvinna. Studierna krävde inga förkunskaper, kunde du bara läsa och skriva så kunde du skaffa dig en utbildning på Hermods och några krav på studielitteratur fanns inte. Brevet innehöll allt.

– Det vanliga vid den här tiden var traditionell katederundervisning. Korrespondensutbildning var något helt nytt. Det fanns inget klassrum och ingen lärare. Och självklart väckte detta både förvåning och misstro, sa Camilla Egerlid.

Under det tidiga 1900-talet utvecklades Sverige snabbt som industrination. Behoven av kompetens ökade snabbt och här svarade Hermods upp med utbildningar i bland annat juridik, handel, stenografi och så småningom med kurser inom elektronik.

– Det behövdes yrkesorienterad kompetens och staten kunde inte själv fylla behovet. Hermods hade ett starkt fokus på jobb och unga som inte hade tillträde till någon utbildning fick just detta, inte minst gällde detta kvinnor. Deltagarna skulle bli klara för arbetslivet direkt och många av dem hade bara sexårig grundskola i botten, berättade Camilla Egerlid.

Korrespondenskonceptet svarade mot ett reellt behov och Hermods växte. 1939 beslutade regeringen att göra engelska till första främmande språk och Hermods fick i uppdrag att ge landets alla folkskollärare behörighetskurser. De läste på korrespondens under terminerna och på sommaren gick de en fyraveckorskurs på Falsterbogården i Skåne. Detta pågick ända till 60-talet.

Efter freden 1945 hade Hermods över en miljon kursanmälningar och en stor bredd av utbildningar. Företagsutbildning blev ett begrepp och de statliga verken och de större företagen efterfrågade vidareutbildning för sina anställda. Ett bra exempel är Televerket som beslutade att alla anställda skulle ha utbildning motsvarande minst tvåårigt gymnasium. Hermods fick uppdraget att lösa uppgiften.

En annan viktig inriktning handlade om teknisk kompetens, berättade Camilla Egerlid.

– Hermods insåg tidigt att det här behovet skulle växa. Det behövdes folk som kunde göra till exempel konstruktionsritningar och byggnadsritningar. Det här var också starten för det som kom att kallas Hermodsingenjörer vilket blev ett välkänt begrepp under 50-talet.

En viktig fråga för Hermods var att få examinationsrätt för real och studentexamen och detta fick man också 1958 efter ett beslut av Skolöverstyrelsen. Det var en milstolpe i utbildningsföretagets historia, och just den kvalitetsstämpel som man länge hade eftersträvat.

– Vi är fortfarande väldigt stolta över det här, slog Camilla Egerlid fast.

Idag är breven historia men Hermods lever kvar och breven är ersatta av internet. Genom åren har man utbildat sju miljoner människor. 2017 var Hermods Sveriges största utbildningsföretag och man har runt 70 000 elever varje år, berättade Camilla Egerlid och avslutade:

– Det kanske viktigaste verktyget i samhället är att varje individ känner att man är med och bidrar. Om vi fortsätter att hjälpa våra företag att fortbilda och vidareutbilda sin personal och om vi fortsätter att ge människor möjlighet till högre utbildning via Komvux, då är vi med och leder samhällsutvecklingen. Vi på Hermods är jättestolta över att vara med och bidra till detta.

Tema Nutid – Vilka förväntningar och krav ställs på dagens vuxenutbildning?

Anna Westerholm och Marcello Marrone

Under temat Nutid och rubriken *Komvux som arbetsmarknadsåtgärd, Skolverkets arbete med den systematiska styrdokumentutvecklingen*, tog Skolverkets Anna Westerholm, chef på avdelningen för läroplaner, scenen i besittning tillsammans med Marcello Marrone, chef för vuxenutbildningsenheten.

Anna Westerholm inledde med att berätta om Skolverkets utveckling på vuxenutbildningsområdet, ett område som fått en allt större tyngd på myndigheten under de senaste åren.

– Skolverket har gjort en otrolig resa. Från att ha varit en myndighet med starkt fokus på barn- och ungdomsutbildning så är vi idag också väldigt mycket en vuxenutbildningsmyndighet. De senaste åren har vi genomfört väldigt många uppdrag som på olika sätt har rört vuxenutbildningen, det är närmare 100 stycken, och det har självklart också höjt vår kompetens mycket.

Just nu har Skolverket stort fokus på yrkesutbildningen och yrkeskunskapen kopplat dit, berättade Anna Westerholm. Yrkesprov är en av de punkter som står på agendan, liksom validering.

Marcello Marrone underströk hur omfattande Komvux och Särvox verksamhet faktiskt är.

– 400 000 elever är fler än gymnasie- och gymnasiesärskolan har vilket är viktigt att poängtera eftersom det visar hur mångfacetterad verksamheten är, hur många olika delar den består av. Och fortfarande är det tyvärr så att Komvux och Särvox lite glöms bort i en del kommuner och statliga myndigheter.

Läroplanen för vuxenutbildningen kom 2013 och skulle tillämpas på kurser, delkurser eller gymnasiearbeten som hade påbörjats efter den 30 juni 2012. Ambitionen från början var att göra en sammanhållen läroplan för gymnasieskolan och Komvux tillsammans, men man fick tänka om, berättade Anna Westerholm.

– Det blev så många undantag som inte gällde den ena eller andra skolformen och dåvarande utbildningsminister Jan Björklund sa då ifrån och ville att läroplanerna skulle delas upp. Men det var inte bara detta som låg bakom. Det finns också ett symbolvärde. Vi ville satsa på vuxenutbildningen och det finns en poäng i att lärare inom vuxenutbildningen kan hålla i och ta del av en egen läroplan.

Sedan dess har läroplanen reviderats, bland annat avseende digitalisering och ett antal nya kurser har tillkommit. Ännu en ny reviderad version med större fokus på jämställdhet är på gång.

Diskussioner har också förts rörande en mer omfattande revidering av det generella upplägget för vuxenutbildning. Frågan på sin spets handlar om Komvux på grundläggande nivå verkligen ska spegla gymnasieskolan som idag, eller om utbudet ska göras om.

– Målgruppen inom Komvux är ju helt annorlunda jämfört med gymnasieskolan, så egentligen känner vi att vi skulle behöva förändra ganska mycket i kursutbudet och vi har uppmärksammat regeringen på att detta är något vi kommer behöva titta närmare på i framtiden. Samtidigt är det värt att komma ihåg den avund som många i utlandet känner när vi beskriver det svenska systemet med vår flexibilitet, ansvarsfördelning och kanske framför allt att det är ett sammanhållet system där gymnasieskolan och vuxenutbildningen hänger samman, sa Anna Westerholm.

Nya allmänna råd kring betyg och betygssättning är också på gång från Skolverket, berättade Marcello Marrone. De råden har nu publicerats och finns tillgängliga.

– Vi vet att råden kring betygssättning är vällästa och vi har haft ambitionen att få till ett mer tillgängligt språk den här gången. Dessutom har vi försökt få in mer specifikt material kring vuxenutbildningen, exempelvis när det gäller validering.

Ett mer långsiktigt arbete på myndigheten är att arbeta mer med systematisk styrdokumentsutveckling. Yrkesämnena uppdateras redan idag kontinuerligt i samarbete med de olika nationella programråden. Men när det gäller övriga ämnen så har styrdokumentet hittills uppdaterats endast på uppdrag av regeringen.

– Skolkommissionen tog upp detta och menade att vi skulle behöva jobba mer systematiskt. Kurs- och ämnesplaner behöver revideras mer kontinuerligt och inte bara på uppdrag. Anna Ekström startade på sin tid det arbete som vi nu fullföljer. Vi tänker i cyklicitet. Vi ska ha perioder när vi gör behovsanalyser då vi samlar på oss så mycket kunskap som möjligt och går sedan in i perioder när vi levererar, i nära samarbete med lärare och huvudmän och andra. Slutligen ska förändringarna implementeras.

Med andra ord ska revideringar av styrdokumentet ske mer regelbundet framöver. Och helt centralt för ett lyckat resultat är förstås kontakten med lärare och alla andra som har synpunkter och kan ge värdefull input. Det ska bland annat ske via återkommande enkäter som är öppna för alla, men för alla intressenter kan det också vara av värde att hålla sig uppdaterad via Skolverkets olika digitala kanaler, påpekade Marrone och Westerholm.

Alla styrdokument finns numera tillgängliga digitalt och kommer i framtiden att uppdateras automatiskt i t.ex. lärplattformar.

Nyanländas lärande inom vuxenutbildningen

Rafif Makboul och Tomas Stens

Nyanländas lärande inom vuxenutbildningen var temat för det föredrag som integrationschef Rafif

Makboul och avdelningschef Tomas Stens höll. De jobbar båda på Upplands-Bro kommun som under de senaste åren har utmärkt sig för sitt flexibla och resultatnriktade arbetssätt med nyanlända.

Upplands-Bro är en tillväxtkommun där många företag har stora rekryteringsbehov. Därför har man infört ett system som präglas av snabba lokala hybridlösningar, rivna stuprör och praktiskt arbetslivsinriktad lärande. Att få ut de nyanlända i arbetslivet så fort som möjligt är ett övergripande mål.

– Våra verksamheter för vuxenutbildning, arbetsmarknad och näringsliv är organiserade i en och samma avdelning, och det finns stora fördelar med detta. Det gör att vi kan nyttja hela spektrat av insatser och att vi på det sättet river stuprören, berättade Tomas Stens.

Modellen tycks ge resultat. Statistik från Upplands-Bro visar att närmare 70 procent av de nyanlända är ute i jobb, sysselsättning eller studier inom 90 dagar efter etableringsuppdragets slut. Och de goda resultaten är jämnt fördelade mellan kvinnor och män.

Kommunens slogan är *Vi ger plats* och det har blivit mer än bara en klatschig säljfras. Den fanns med som ett rättesnöre när antalet flyktingar ökade kraftigt under 2015.

– Vår slogan innebär att vi vill jobba med inkludering i framkant. Det ska inte spela någon roll om man är nyanländ eller har bott länge i kommunen, man ska ha samma förutsättningar att lyckas. Vi vill ta vara på individens kraft och ge alla de bästa förutsättningarna, vi ser det som en investering för kommunen, förklarade Rafif Makboul.

I Upplands-Bro finns fyra integrationsstödjare vars uppgift är att ta emot alla nyanlända. Deras arbete börjar redan dag 1 och handlar om att ge en bred samhällsintroduktion och stöd i etableringen. Det finns en övertygelse om att denna första introduktion är av helt avgörande betydelse – om den lyckas så ökar också förutsättningarna för att integrationen ska lyckas.

Efter introduktionen placeras alla nyanlända i SFI-klass.

– Traditionellt har SFI varit väldigt inriktad på språk, vår inriktning handlar mer om att fundera över vad som är relevant för att få ett jobb. Det har blivit vår ledstjärna. Det kan till exempel handla om vad man får för frågor på en jobbintervju. Det kanske känns självklart för oss, men det behöver det inte vara om man kommer från en helt annan kulturell kontext, menade Tomas Stens.

På kvällarna ges även kvalitetshöjd SFI, riktad till dem som redan kommit ut i arbetslivet, men fortfarande har behov av att utveckla språket. Det är ett bra exempel på en flexibel lösning anpassad efter individens behov. Den som får ett jobb ska inte hindras i sin språkinläring.

I kommunen ges också kombinerad språk- och yrkesutbildning i tre olika jobbspår – omvårdnad, arbetsliv/lager samt Café Nyfiket. Omvårdnadsutbildningen beskrivs som första delen i en undersköterskeutbildning. I princip alla som läser kursen får jobb.

Jobbspåret Arbetsliv/lager utvecklades tillsammans med Lernia och ett antal företag och är inte så teoretiskt inriktad utan handlar mer om sådant som attityd, digital kompetens och att förstå instruktioner.

Det tredje jobbspåret är Café Nyfiket. Spåret riktar sig framför allt mot kvinnor och det är deltagarna själva som driver kaféet, berättade Tomas Stens.

– Det här är en grupp som många har huvudbry med. De är ofta kortutbildade och blir ofta kvar inom SFI:n länge. Så vi valde att utforma det här jobbspåret utifrån de kompetenser som de här kvinnorna ofta har, exempelvis matlagning. SFI:n har flyttat ut från klassrummet till verkstaden och det är kaféet som är verkstaden. Där får de ta hand om allt, inklusive att planera och prata med kunder.

Upplands-Bro arbetar med flexibla behörighetskrav till sina yrkesutbildningar. Istället för formella krav tar man in efter principen ”förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen”. Ett övergripande motto är att inte fastna i formalia, utan se till individens behov. Det är möjligt tack vare att det är en

liten kommun med korta beslutsvägar, menar Tomas Stens.

– Det viktigaste är inte att alla ska ha ett visst betyg eller klara en viss kurs. Vi måste höja blicken och se det övergripande målet, att alla ska bli medborgare som är en del av samhället.

Regional samverkan

Lars Stjernkvist, Fredrik Zeybrandt och Eva Holm

Lars Stjernkvist, regeringens särskilde utredare av planering och dimensionering av gymnasial utbildning, intog scenen tillsammans med Fredrik Zeybrandt, utbildningschef på Göteborgsregionens kommunalförbund och Eva Holm, förvaltningschef i Kinda kommun för att prata om regional samverkan.

Stjernkvist, tidigare partisekreterare för Socialdemokraterna och idag kommunstyrelsens ordförande i Norrköping, inledde med att berätta om utgångspunkten för det utredningsuppdrag som han har fått av regeringen.

– Vi ska inte se över planeringen och dimensioneringen av gymnasieskolan och Komvux för att det fungerar dåligt utan för att kraven har förändrats och vår roll inom gymnasieskolan och Komvux kommer bli än viktigare. Vi har idag en stor brist på arbetskraft och det som gör situationen ännu mer allvarlig är den demografiska förändring som kommer. Bland dem som saknar gymnasieutbildning är arbetslösheten nästan 20 procent. Alla förstår att vi måste ta till vara den resursen, annars riskerar vi att spänningar och klyftor ökar.

Uppdraget handlar bland annat om att se över ansvarsfördelningen mellan kommuner, regioner och staten. Han slog dock fast att utredningen knappast kommer lägga fram några drastiska förslag avseende ändrad ansvarsfördelning mellan kommunerna och staten. Kommunerna har – och ska även i framtiden ha – ett stort ansvar, menade Lars Stjernkvist, men menade samtidigt att det är uppenbart att frågan inte kan lösas utan ett ökat samarbete mellan samtliga inblandade aktörer.

– När vi gör det så gör vi det med väldigt öppet sinne. De flesta är överens om vad som behöver förbättras och vad vi behöver uppnå. Men det råder delade meningar om hur vi ska lösa detta. I vår grupp tänker vi börja förutsättningslöst, lyssna på er i kommunerna, ta in goda exempel och sedan landa i slutsatser 2020.

Ett av utredningens viktigaste uppdrag är att föreslå hur en regional modell för samverkan kan se ut. Några mer specifika direktiv kring hur en sådan modell ska formas finns egentligen inte, berättade Lars Stjernkvist.

– Det finns utredningar där alla är överens, men som ändå inte leder till några större förändringar. Ett av skälen är ofta att det var snillrikt i sammanträdesrummet, men inte fungerade i praktiken. Systemförändringar i våra välfärdssystem fungerar inte om de som jobbar i verksamheterna inte tror på dem. Därför måste det vara en modell som frigör kreativitet och inte hämmar, menade Lars Stjernkvist.

Ett bra exempel på regional samverkan finns i Kinda kommun i Östergötland, där Eva Holm är utbildningschef. Hon berättade om det nätverk som Kinda har med Östergötlands övriga kommuner samt Tranås.

– En liten kommun har svårare att tillgodose det utbud som alla våra medborgare och branscher efterfrågar och det är där som nätverket kommer in. Vi skickar och tar emot studerande mellan kommunerna och får på det sättet ett komplement till vårt eget utbildningsutbud berättade Eva Holm.

Kommunerna har ett samverkansavtal och nätverket är etablerat på tre olika nivåer: ett chefsnätverk för strategiska frågor, ett rektorsnätverk för operativa frågor samt ett ekonomnätverk. Tillsammans planerar kommunerna i nätverket det gemensamma utbildningsutbudet, samordnar ansökningar om

statsbidrag, fördelar ansvaret för specialistfunktioner, omvärldsbevakning och kompetensutveckling och har erfarenhetsutbyte.

– Vi upplever att det är en styrka för vår kommun och vårt behov av kompetensförsörjning att vi har vuxenutbildningen i kommunal regi med korta beslutsvägar som kan anpassas efter våra behov. Vi klarar väldigt snabba omställningar i en flexibel tid. Jag är väldigt stolt över vår lilla kommun men också över vårt fungerande nätverk, sa Eva Holm som också passade på att ge Lars Stjernkvist en uppmaning som gillades av publiken.

– Vi inom vuxenutbildningen är generellt sett oerhört positiva till riktade statsbidrag. Men det som försvårar är den korta planeringshorisonten. Det är den viktigaste förändringen som vi vill se.

Ett annat bra exempel på regionalt samarbete finns inom Göteborgsregionens kommunalförbund där Fredrik Zeybrandt är utbildningschef.

– Syftet med organisationen är enkelt: att göra saker som är smartare att göra tillsammans än enskilt. Vår historik är ganska lång och började redan på 50-talet då skolcheferna började köpa in blyertspennor ihop. På den vägen har det fortsatt och idag är vi 13 kommuner som har gemensamma läromedelsinköp, vi ansvarar för gymnasiesamverkan, planering och dimensionering av utbildningen och för regional samverkan inom vuxenutbildningen, sa Fredrik Zeybrandt.

Göteborgsregionens kommunalförbund har också länge samverkat kring yrkesutbildningar för vuxna. En förutsättning för det samarbetet är alla de professionella nätverk – mellan 20 och 25 stycken – bestående av politiker, vuxenutbildningschefer, gymnasiechefer och andra som finns inom förbundets ram.

– En liten kommun kan inte själv driva en specialiserad yrkesutbildning, och absolut inte till det privata näringslivet. Vår samverkan har lett till goda resultat. Det har gett god kompetensförsörjning till offentlig och privat sektor och i vår region var vi tidigt ute och prioriterade den privata sektorn. Det var ett ganska tufft beslut att fatta, men det var rätt menar vi.

Fredrik Zeybrandt lämnade också ett önskemål till Lars Stjernkvist och utredningen.

– Jag skulle gärna se att det fanns incitament för kommunerna att samverka mer. Försök skapa flexibla möjligheter för vi är ganska smarta i kommunerna att hitta innovativa lösningar. Det finns bra drivkrafter i både kommunala och privata verksamheter att skapa bra och flexibla utbildningslösningar.

Tema Framtiden – Hur ser framtiden ut för vuxenutbildningen?

Annika Agélii Genlott och Johanna Karlén

Annika Agélii Genlott, projektansvarig för skolans digitalisering på SKL, berättade om bakgrunden till den nationella handlingsplanen för digitaliseringen av skolväsendet. Men ville först och främst sätta fokus på själva begreppet digitalisering.

– När vi pratar om digitalisering av skolan så låter det nästan som något som anfaller, något vi inte själva kan påverka. Till viss del är det så, det går inte att säga nej till digitalisering 2018. Däremot anser jag att vi kan digitalisera istället för att bli digitaliserade, vi gör något proaktivt istället för att bara passivt bli mottagare. För om vi bara låter digitalisering ske så blir det nog inte alltid så bra, men om vi själva väljer att digitalisera, med ett givet mål, så har vi det i våra egna händer.

I januari 2018 kom SKL överens med regeringen om att ta fram en nationell handlingsplan för skolväsendets digitalisering, eller skoldigiplanen som den också kallas. Den är kopplad till strategin som antogs i oktober 2017. Syftet med handlingsplanen är att hjälpa huvudmännen att nå målen i strategin.

– I mars 2019 ska vi lämna rapport om de initiativ och aktiviteter som vi anser behövs. Det är

ganska kort om tid och det är inte mängder med medel som har avsatts. Det har inneburit att vi har varit tvungna att jobba ganska annorlunda, och det har varit väldigt spännande.

– Vi började med rundabordssamtal med olika parter för att höra vad man förväntar sig av en handlingsplan. För vem ska handlingsplanen tas fram och med vilka mål? Utifrån det har vi haft olika workshops för att lyssna in så mycket som det går, berättade Annika Agélii Genlott.

Projektet har tre fokusområden: digital kompetens för alla i skolväsendet, likvärdig tillgång och användning samt forskning och uppföljning. De tre områdena har arbetsgrupper och referensgrupper kopplade till sig. Dessutom finns också en internationell referensgrupp.

– Men vi vill ju samverka med många fler och nå ut till alla som vill. För att kunna göra det använder vi oss av verktyget Vote it där vi har digitala rådslag med olika specifika grupper men även helt öppna rådslag. Ni är jätteviktiga så vi hoppas att ni också vill vara med, sa Annika Agélii Genlott vänd till publiken.

Hittills har man fått in över 1 000 förslag från en mängd olika aktörer. Projektet har haft regionala rådslag och dessutom en konferens där forskare och huvudmän sammanfördes.

Rapporten ska presenteras i mars. Men det innebär inte att arbetet därmed är avslutat. En handlingsplan måste vara dynamisk och ändras efter hand, slog Annika Agélii Genlott fast och avslutade med att sätta in digitaliseringen i ett likvärdighetsperspektiv.

– Vi gör jättemycket bra i Sverige, men eftersom det inte har funnits någon nationell styrning så har utveckling varit väldigt varierad över landet. På vissa håll har man kommit väldigt långt medan man på andra platser ligger ganska långt efter. Och detta är vår största utmaning framöver, att öka likvärdigheten kopplad till digitaliseringen.

Kollegan Johanna Karlén är programansvarig för skolans digitalisering på SKL och hon talade om hur den nationella handlingsplanen kan omsättas i lokala handlingsplaner för digitalisering. SKL tog 2014 fram LIKA-verktyget för detta ändamål och det finns sedan i somras också i en version anpassad för vuxenutbildning.

– Det är ert verktyg för att få handlingsplaner kopplade till digitalisering. Det är inte en enkät utan ett skattningsverktyg där man skattar sig inom fyra olika områden som vi har sett är viktiga: ledning, infrastruktur, kompetens och användning. Och det är fritt fram för vem som helst att använda, berättade Johanna Karlén.

– Vi har en ambition att inte vara passiva utan att vara aktiva. Indikatorerna och innehållet i verktyget är väldigt aktiva. Vi frågar inte vad man tycker eller känner kring sin egen kompetens eller hur nöjd man är med it-tjänsterna utan fokuserar på vad man kan göra och inte göra.

Efter genomförd skattning får användaren en analys i form av ett tårtdiagram och en handlingsplan med förslag på aktiviteter och åtgärder. Handlingsplanen kan sedan exporteras i form av ett excel-dokument. Det är också möjligt att jämföra med hur andra har svarat, förutsatt att man själv har valt att dela sin skattning.

Komvuxutredningen

Roger Mörtvik

Komvuxutredningens särskilde utredare Roger Mörtvik avslutade konferensen med att tala om vuxenutbildningens framtid, med utgångspunkt i just Komvuxutredningen. Och han tog sin utgångspunkt i vuxenutbildningens bakgrund och framväxt.

– På 40-talet presenterades en skolpolitisk utredning där man första gången använde sig av begreppet begåvningsreserven. Och det fanns två anledningar till att det var viktigt att ta till vara begåvningsreserven. Den första handlade om att Sverige skulle växa och bli ett välståndsland, då kan man inte ha ett skolsystem som begränsar människors möjlighet att växa. Men det var också ett

socialpolitiskt resonemang som handlade om att utjämna klyftorna i samhället.

Begåvningsreserven präglade framväxten av Komvux och den kompensatoriska tanken präglar fortfarande lagstiftningen på området, påpekade Roger Mörtvik. Samtidigt har Komvux inte bara varit en första chans för många utan också en andra chans, men nu handlar det mer om att kompensera för minskad likvärdighet i skolan, att få fler att ta gymnasieexamen, att utbilda utrikesfödda och hantera brist på arbetskraft och ge vuxna chans till omställningar.

– När man tittar på listan över vad vuxenutbildningen ska leverera så är det uppenbart att det inte bara handlar om utbildningspolitik, det är också integrationspolitik, arbetsmarknadspolitik, näringspolitik, men också socialpolitik. Komvux och vuxenutbildningen ska leverera så mycket mer än vad dagens regelverk är anpassat för.

Enligt skollagen ska svenskt skolväsende präglas av vetenskap och beprövad erfarenhet, något som rimligen borde gälla även Komvux, menade Roger Mörtvik. Men i utredningen har man tvingats konstatera att det inte finns någon samlad vetenskap eller samlad beprövad erfarenhet. Så vad ska vuxenutbildningen bygga på? frågar sig Roger Mörtvik.

Det finns fler elever i Komvux än i gymnasieskolan, men Komvux förekommer nästan aldrig i den utbildningspolitiska debatten ”Det är som att Pisa har lagt en våt filt över hela skolpolitiken” menade han.

Betänkandet som lämnades till Anna Ekström tidigare i höstas heter En andra och en annan chans och där fokuserar man mycket på just detta med en annan chans.

– Utbildningarna behöver bli mycket mer flexibla. Men vi har en vuxenutbildning som fortfarande är uppbyggd efter den kursplan som bestämdes för ungdomsskolan i Gyll. Folk kommer behöva fler chanser till omskolning, men systemet är uppbyggt på att man ska få en chans, inte flera eller nya chanser.

Utredningen lämnade en rad konkreta förslag, bland annat att urvalsreglerna ska ändras. Den princip som idag präglar lagstiftningen är att Komvux ska rikta sig till den som har minst utbildning, men utredningen vill istället att den som har störst behov av utbildning ska beredas plats. Syftet är att ge chans för fler att yrkesväxla och byta bana.

Utredningen föreslår också en förenklad betygsskala i Särvox på grundläggande nivå, på Grundvux och på SFI. Ett annat förslag är en ny programstruktur eftersom den nuvarande inte är anpassad till människor med annorlunda bakgrund eller som kommer från andra länder. Den viktigaste poängen är att det ska bli enklare för individen att plocka ihop de kurser som behövs för att få examen, men också att det ska bli enklare för kommunen att tillhandahålla de kurser som behövs. Utredningen föreslår också större satsningar kompetensutveckling och forskning.

Ytterligare ett förslag är att Särvox upphöra och integreras i Komvux.

– Det tror vi skulle ge väldigt stora effekter, ge en mer samlad utbildning och leda till minskad stigmatisering. Vi vill också utöka möjligheterna att vidareutbilda sig efter Särvox, på högskola, yrkeshögskola, folkhögskola eller på vanliga Komvux.

Roger Mörtvik citerade Gösta Rehn som sa att vi ska eftersträva vingarnas trygghet, inte musselskalets. Hans lösning var utbildning.

– Poängen är att vi står inför så stora förändringar på arbetsmarknaden så den kompetens vi har inte kommer räcka. Vi måste börja bygga vingarnas trygghet, men då är det ett problem att vuxenutbildningen i allt för hög grad blivit antingen bara ett integrationspolitiskt instrument, eller har blivit en förlängning av ungdomsskolan eller bara en yrkessatsning. I alldeles för låg grad är vuxenutbildningen en utbildning för vuxna som är etablerade på arbetsmarknaden som behöver starta om, menade Roger Mörtvik och avslutade:

– Tekniken förändrar samhället, men det spelar ingen roll vilken teknik vi har om vi inte vet hur vi ska använda den. Där är vårt utbildningssystem avgörande och i det systemet kommer Komvux bli

allt viktigare. Vi har inte bara 50 år bakom oss utan minst 50 år framför oss också. Stort grattis Komvux!